

Петар РОКАИ
Филозофски факултет
Нови Сад

ПРИЛОГ БИОГРАФИЈИ ДЕСПОТА ЛАЗАРА БРАНКОВИЋА

Апстракт: У својој књизи о трговачким односима и саобраћају између западне Немачке и Италије, немачки историчар Алојз Шулте је 1900. године први објавио на оригиналном, италијанском и препричао на немачком језику извештај Конрада Меснера, трговца из Констанца, датован 16. априла 1457. године, којим Меснер обавештава миланског војводу Франческа Сфорција о суђењу Ладиславу Хуњадију. У том суђењу је учествовао и „el sosego del signore Cilli“, за кога је Меснер мислио да је „el signore dispot“. Наредне године је мађарски историчар Лајош Кропф прештампао из дела Шултеа Меснеров извештај на оригиналном италијанском језику и у мађарском преводу, при чему је реч „sosego“ превео као таст, а заправо се ради о зету. Тачан превод ове речи омогућава да се поменута личност идентификује са деспотом Лазаром Бранковићем, који је према томе, учествовао у осуди Ладислава Хуњадија на смрт.

Schlüsselworte: Lazar Branković, Ladislaus von Hunyad, Ulrich von Cilli, Ladislaus V, Gericht, Hinrichtung, Kropf, Schulte, Messner, Schwiegervater, Schwäger.

Један од најважнијих радова рано преминуле Руже Ћук јесте њена магистарска теза „Царица Мара“, посвећена кћери деспота Ђурђа Бранковића. Сумирајући резултате дотадашњих писаца, Ружа Ћук је у тој студији исправила неке нетачности и допунила новим подацима биографију ове историјске личности, створивши заслужен, модеран животопис своје јунакиње, који већ три деценије траје у историографији.¹ Марин брат, међутим, деспот и кнез Лазар

---

¹ Ћук Ружа, *Царица Мара*, Историјски часопис, 25/26(1978/79), 53-94; Спремић Момчило, *Два податка о Мари Бранковић*, Историјски гласник, 1-2, 1977, 71-79.

Бранковић, још увек чека да се неко одважи и напише му биографију, што никако не значи да о њему није доста писано.² У скорије време је Момчило Спремић, у обимној монографији о Лазаревом оцу, деспоту Ђурђу Бранковићу, изнео и податке о његовом најмлађем сину и наследнику,³ а Брана Недељковић је, на пример, детаљно обрадио учешће Дубровника у сватовима кнеза Лазара Бранковића.⁴

У могућности смо да, у овој тужној али свечаној прилици, допунимо биографију деспота Лазара Бранковића, брата царице Маре, главне јунакиње наше драге преминуле колегинице. Сасвим сам случајно, прелиставајући из сасвим других побуда, већ по ко зна који пут, „Századok“, часопис Мађарског историјског друштва, у рубрици „Прилози“, у којој се понекад налазе драгоцени подаци, у годишту за 1901. наишао сам на чланак, чији би наслов на српском језику био „Савремено обавештење о смрти Ладислава Хуњадија“.⁵ Чланак је потписан иницијалима «Кг. Л.», иза којих се крије

---

² Лиречек Константин – Радонић Јован, *Историја Срба*, Београд, 1952, I, 363, 377, 382, 384, 386-7, 394; II, 243, 294, 325, 327, 343, 350, 368, 369, 371, 375, 390, 401, 433; Спремић Момчило, *Пропаст средњовековне државе*, Историја српског народа, II, Београд, 1994, 2, 190-246, 250, 262, 289, 303-307, 310, 312, 326, 329, 374, 376-377; Калић Јованка и др., *Срби у позном средњем веку*, Београд, 1994 121, 134, 144, 145, 146.

³ Спремић Момчило, *Деспот Ђурађ Бранковић и његово доба*, Београд, 1994, 15, 26, 68, 98, 138-9, 168, 205, 213, 235, 236, 238, 241, 252, 276, 308, 309, 315, 318-321, 350, 358, 362, 363, 365, 366, 370, 383, 386, 387, 389, 392, 423, 424, 437, 472, 473, 486, 493, 496, 501-7, 510-519, 521, 523-525, 528, 537, 539, 545, 550, 552, 557, 620, 622, 645, 665, 668, 722-726, 752.

⁴ Недељковић Брана, *Дубровник у сватовима кнеза Лазара Ђурђевића*, Зборник Филозофског факултета у Београду (Споменица Михаила Динића), XV-2(1964), 479-523.

⁵ Kropf Lajos, Egykorú tudósítás Hunyadi László haláláról, Századok, 180-181. Поред сталних рубрика, као што је и ова, Századok је имао и ванредне, какве су Извештаји о екскурзијама Мађарског историјског друштва. У једној таквој рубрици, Сима Ђирковић је нашао повељу коју је угарско-пољски краљ Владислав I (III) Јагелонац издао под Пиротом. Balássy Ferenc, *A körmöcbányai levéltárnak a Káthay nemzetségre vonatkozó oklevelei, s azoknak feltünőbb részletei*, A Magyar történelmi társulat 1874-ik évi vidéki

мађарски научник Лајош Кропф. Живећи углавном у иностранству, Кропф је по страним архивима и библиотекама сакупљао вести које се односе на историју Угарске и Мађара, као што је и ова. Кропф је ту објавио, уз машарски превод и своје коментаре, једну вест која се односи на тај трагичан догађај.⁶

Пре него што пређемо на суштину саме вести, желимо међутим да саопштимо како је судбина јунака овог саопштења, Ладислава Хуњадија, у извесном погледу врло слична судбини Лазара Бранковића. Наиме, иако је о њему написано, да не кажемо стотину, али свакако неколико десетина књижевних радова, он нема ни једну једину самосталну историјску биографију. Живот Ладислава Хуњадија се углавном разматра у животописима његовог оца Јаноша и млађег брата, потоњег краља Матије. Његова трагична судбина је, очигледно, више голицала машту драмских писаца, романсијера и песника, него историчара, за које она и није била тако необична.⁷

Враћајући се на тему нашег рада, констатоваћемо да сам извештај ни у доба кад га је Лајош Кропф издао није био сасвим непознат. Он га је преузео, као што је то и сам навео, из једне немачке публикације издате годину дана раније. Реч је о двотомној књизи Алојза Шултеа, чији би наслов у преводу био „Историја средњовековне трговине и саобраћаја (промета) између Западне Немачке и Италије без Венеције“, издате у Лајпцигу 1900. године. Први део ове књиге представља текст писца, док је други зборник докумената који се односе на тему. Вест о смрти Ладислава Хуњадија, на оригиналном, италијанском језику, налази се на 52. страни другог тома, под редним бројем 44, а Шулте ју је на немачком језику препричао на 575. страни првог тома. Меснеров извештај Шулте је нашао у

---

kirándulásáról szóló jelentések, XII., Századok 1875, 251; Сима Ћирковић, „*Rasciani regales*” Владислава I Јагелонца, Зборник Матице српске за историју, 1, 1970, 80; Рокаи Петар, *Боравак угарског краља Владислава I код Крушевца 1444. године*, Зборник Филозофског факултета у Београду (Споменица Ивана Божића), XV-1(1985), 146.

⁶ Schulte, н. м.; Kropf, н. м.

⁷ Да поменемо само најзначајније: јанош Арањ, Шандор Петефи, Михал Верешмарти: *Révai nagy lexikona*, Н, Hérolld-Jób, Budapest, 1914, 392, s.v. H(unyadi). László.

Миланском државном архиву, који, као што је познато, представља богат извор за историју Србије и Угарске. Будући да је код нас први део доста редак, а други потпуно недоступан, одлучили смо да текст Извештаја и ми публикујемо у прилогу, иако ће то већ бити, колико нам је познато, треће издање тог акта. Добро обавештени Конрад Меснер је углавном тачно описао тај драматични, да не кажемо трагични догађај. Из његовог Извештаја, између осталог, са знајемо да је неки господин деспот (*el signore dispot*) учествовао у суђењу Ладиславу Хуњадију, и да је оно завршено његовом осудом на смрт, одсецањем главе. Ова околност у досадашњој историографији није била позната.⁸ До Вилмоша Фракноија није било сигурно ни да је Ладиславу Хуњадију уопште суђено, а објављена вест то потврђује.⁹ Тако се намеће и питање о идентитету деспота, а одговор је условљен исправним тумачењем значења речи које означавају породичне односе, те носиоце наречене титуле у дато време.

Користимо ову прилику да укажемо и на неке грешке, боље речено омашке, које су досадашњи издавачи, Шулте и Кропф, оставили у тексту. Ту мислимо у првом реду на реч „*presone*“, која, без сумње, треба да гласи „*persone*“, а у наставку „*de la sacra Mta*” – односно, у преводу, „личност светог величанства“, заправо угарског краља Ладислава V Посмрчета, односно неименованог осуђеног бискупа. Кропф, међутим, није само публикувао овај извештај већ га је и превео на мађарски језик и пропратио својим напоменама, углавном исправно идентификујући особе из Извештаја. Поменутог бискупа, који је заједно са Ладиславом Хуњадијем ухапшен, и уз чије име писац извештаја додаје „*lo nome non se dice*“, Кропф је у Меснеровом извештају исправно поистоветио са варадинским би-

---

⁸ Schulte Aloys, *Geschichte des mittelalterlichen Handels und Verkehrs zwischen Westdeutschland und Italien mit Ausschluss von Venedig*, I, Leipzig, 1900. 575, II, 52.

⁹ Fraknói Vilmos, *Hunyadi Mátyás király, 1440-1490*. Szilágyi Sándor Magyar történelmi életrajzok, Budapest, 1890, 43, белешка 2. То схватање се међутим одржало после Фракноија. У мађарском биографском речнику се каже на пример да је краљ Ладислав V писмену пресуду издао после погубљења Ладислава Хуњадија, али суђење уопште не помиње. *Magyar életrajzi lexikon* (Főszerkesztő: Kenyeres Ágnes), II, L-Z, Budapest, 1969, 760.

скупом Иваном Витезом, најоданијим присталицом породице Хуњади.¹⁰ Кропф је приликом идентификације личности поменутих у Меснеровом извештају учинио само једну грешку. Поменутог деспота, који је учествовао у осуди Ладислава Хуњадија, он је у тексту мађарског превода означио као „*таста* блажене успомене господина Цељског“,¹¹ другим речима, као деспота Ђурађа Бранковића. То, разуме се, не може бити случај, јер је Ђурађ Бранковић умро пре суђења Ладиславу Хуњадију. Како је онда Кропф дошао до такве, погрешне идентификације деспота поменутог у Извештају Конрада Меснера? Објашњење је врло једноставно – наиме, латинска реч „*socer*“, односно староиталијанско „*sosego*“ из извештаја, не означава само таста, већ и све мушке сроднике по женској линији, односно и зета, брата нечије сестре. Ми смо на ту околност упозорили у једном нашем ранијем раду, где смо указали на то да у мађарским хроникама, двојицу немачких владара, и Хенриха III и Хенриха IV, хроничар подједнако назива *socer-ом* угарског краља Соломона, иако му је први био таст, а други зет.¹² Другим речима, деспот, поменут у Меснеровом извештају, није морао да буде само таст, већ је могао да буде и зет Улриха Цељског. А пошто су у том случају и хронолошке препреке отклоњене, решење се намеће, такорећи, само од себе – у осуди Ладислава Хуњадија учествовао је деспот Лазар Бранковић.

Ма колико је тај догађај на први поглед био суров, или чак свиреп, он, међутим, није тако изненађујући како се на први поглед чини. Напротив, он се, шире посматрано, савршено уклапа у односе породице Бранковић и Хуњади, који су били променљиве природе – рачунајући само од 1439. године, они су осцилирали од срдачних, као на пример 1443. године, када су очеви Ладислава Хуњадија и Лазара Бранковића, Јанош и Ђурађ, били савезници у борби против Турака, до закрвљених, као што је то било 1457, када је Лазар Бранковић учествовао у суђењу Ладиславу Хуњадију. Овде треба нагла-

¹⁰ Schulte, н. м.; Kropf, н.м.; Fraknói Vilmos, *Vitéz János élete, Budapest, 1879*, 123; Исти, *Egyháznagyok a magyar középkorból*, Budapest, 1916, 212-213; Magyar életrajzi lexikon, 1008, s. v. : Vitéz János.

¹¹ Kropf, н. м. Спремић н. д. , 502-503.

¹² Róka Péter, *Krónikatanulmányok*, Debrecen, 1999, 74-78.

сити да се у Извештају не каже изричито да је деспот био за то да се Хуњади осуди на смрт. Такав се закључак на основу самог текста и познавања околности намеће као логичан. Добри односи између две породице касније су поново успостављени,¹³ посебно када су последњи Бранковићи – Вук Гргуровић, братић Лазара Бранковића, (који је учествовао у суђењу Ладиславу Хуњадију) и синови његовог другог братића, слепог Стефана – позвани у Угарску од стране краља Матије Хуњадија, брата жртве Лазареве осуде, Ладислава Хуњадија.¹⁴

Уосталом, у суђењу Ладиславу Хуњадију учествовале су, поред деспота Лазара Бранковића, и неке значајне личности Угарске тога доба, међу којима и Ладислав Горјански, несуђени таст (али уистину) Ладислава Хуњадија и његовог брата Матије, отац њихове веренице Ане.¹⁵ Међутим, Конрад Меснер их у свом извештају не помиње као посебна лица, већ само као „*molti principi et signori*“.¹⁶ Кропф је „*principi*“ на мађарски, додуше, превео „*fejedelem*“, што у српском значи владар, док је Меснер под тим изразом очигледно хтео да каже „*прваци*“, које значење та латинска реч такође има. Ту се свакако ради о првацима Угарске, члановима краљевског савета који је осудио Ладислава Хуњадија, а не о неким владарима.¹⁷ Намеће се стога питање да ли их Меснер појединачно не помиње зато што о њиховом учешћу није био обавештен, или је, можда, једино деспота Лазара сматрао толико значајним да га изричито помене. Ова друга претпоставка би свакако сведочила о значају деспота Ла-

---

¹³ Рокаи Петар, *Угарска и Мађари у историјском делу Стојана Новаковића*, Стојан Новаковић – личност и дело, Научни скупови, 25, Одељење историјских наука Српске академије наука и уметности, LXXVII, Београд, 1995, 593-594.

¹⁴ Dinić-Knežević Dušanka, *Sremski Brankovići*, Istraživanja, IV(1975), 5-47.

¹⁵ У суђењу Ладиславу Хуњадију вероватно су учествовале исте личности као и у његовом хапшењу. Fraknói, *Mátyás király*, 40.

¹⁶ Kropf, н. м.; Schulte, н. м.

¹⁷ Du Cange du Fresne Charles, *Glossarium mediae et infimae latinitatis*, VI, 1882-1887 (Graz, 1954), 500-503, s. v. : princeps; Bartal Antal, *A magyarországi latinság szótára (Glossarium mediae et infimae latinitatis regni Hungariae)*, Budapest, 1901, 524, s. v. Princeps.

зара Бранковића, који је уз краља Ладислава V, јединог владара, учествовао у том делу.

Погубљење Ладислава Хуњадија, као што је познато, проузроковало је оружани сукоб између хуњадијеваца и присталица краља Ладислава V. Када се зна за учешће Лазара Бранковића у суђењу Ладиславу Хуњадију, постаје разумљиво зашто је Михајло Силађи помоћу чешких најамника заузео бечејску тврђаву Бранковића, побивши при томе њеног мађарског заповедника, заједно са породицом.¹⁸ Узвраћајући му, Лазар Бранковић је заузео Ковин и подунавске градове, продревши са трупама до реке Тамиш.¹⁹

П Р И Л О Г

Милано, 16. априла (1457. године). Писмо Конрада Меснера, трговца из Констанца, миланском војводи Франческу Сфорци, којим му јавља, шта је чуо од својих трговачких ортака о осуди Ладислава Хуњадија на смрт.

5 I Domino duci Mediolani

Illustrissimo principe. Hozi da Venexia ho recevuto una littera de mei compagni mercadanti, come hanno noticia da Wiena, come la sacra Mta, de re Ladislao re di Hungaria etc. ha facto uno iuditio a Buda, in lo quali iuditio sono stati molti principi et signori, specialiter el sosero

10 de bona memoria del Signore Cilli, credo che sia *il signore dispot*. Et per rasone e concluso, che si debia mozare la testa al Signore filiolo de bona memoria del conte Bianch alias Hudianus, che occise el dic-

¹⁸ Fraknói, *Mátyás király*, 43; Рокаи Петар-Ђере Золтан-Пал Тибор- Касаш Александар, *Историја Мађара*, Београд, 2002, 158.

¹⁹ Ћирковић Сима, *Прилози за историју Ковина*, Зборник Матице српске за историју, 1, 1970, 85-86; Спремић, Ђурађ Бранковић, 503.

to signore di Cilli, et cossi e stato facto et l'altro suo fratello e *presone* de la sacra Mta de Re etc. Ancora uno vescovo e stato cavato la 15 corona de la testa e impresione per fare morire, lo nome non se dice et cossi tutti che colpevoli de la morte del Signore de Cilli, tutti per via de rasono sono condemnati a morte. Datum Mediolani deie XVI Aprilis. De la illma Sta. V. fidele servitor Conrado Mesner mercadante de Constanza con recome(n)datione.

Archivio di stato, Milano, Registo missive nr. 38, Fol 78; Schulte, н. д. , II, 52; повеља бр. 44.

Peter Rokai

EIN BEITRAG ZUR BIOGRAPHIE
VON DESPOT LAZAR BRANKOVIĆ

Zusammenfassung

Der deutsche Historiker, Alois Schulte hatte noch im Jahre 1900, in seinem Buch „Geschichte des mittelalterlichen Handels und Verkehrs zwischen Westdeutschland und Italien mit Ausschluss von Venedig“, I-II, Leipzig, als erster, den von Kaufmann Konrad Messner aus Konstanz, am Francesco Sforza, Herzog von Milano gerichteten von 16. April 1457 aus Mailand datierten Brief im originellen italienischen ausgegeben. In dem Brief Messner den Herzog über den Ladislaus von Hunyad ausgesprochenes Blutgericht berichtet hatte. In dem Gericht auch der „soser del signore Cilli“, „el signore despot“ teilgenommen hatte. Der ungarische Historiker Ludwig Kropf, hatte diesen Brief, von Schulte übernommen und in der ungarischen historischen Zeitschrift Századok, noch im nächsten Jahr, am zweiten mal publiziert. Neben den originellen Text, er hatte Messners Brief auch am ungarisch übersetzt. Er hatte aber das italienische Wort „soser“, irrtümlich als Schwiegervater übersetzt, obwohl hier um Schwäger, Hunyadis, also um serbischen Despot Lazar Brankovic handelt. Die bisherige Historiker wußten von diesem wichtigen Moment aus Leben Lazar Brankovics gar nichts.